

Міністерство освіти та науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра української філології для іноземних громадян

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ УЯВЛЕНЬ ПРО СІМЕЙНІ ЦІННОСТІ В ПАРЕМІЯХ
УКРАЇНСЬКОЇ ТА КИТАЙСЬКОЇ МОВ

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «магістр»
студента II курсу магістратури,
освітньої програми «Українська мова та
література (для іноземців)»,
спеціальність 035.01 «Філологія.

Українська мова та література» Галузь науки:
Су^{нь} Жуй Гуманітарні
науки

Науковий керівник:

д. пед. н., доц. Ганна ШВЕЦЬ

«Допущено до захисту»

Протокол засідання кафедри
української філології для іноземних громадян
№ 8 від 29 квітня 2024 р.

Завідувач кафедри _____

к. філол. н., доц. Світлана ДЕРБА

КИЇВ

2024

Анотація

Магістерська робота присвячена лінгвокультурологічному аналізу паремійних одиниць в українській та китайській мовах з фокусом на уявленнях про сімейні цінності. Дослідження виокремлюється актуальністю в контексті міжкультурної комунікації. Об'єктом роботи є українські та китайські паремії на сімейну тематику, а предметом – вербалізація сімейних цінностей у паремійних фондах обох мов.

Мета дослідження полягає в порівняльному аналізі українських та китайських паремій для виявлення спільних та відмінних рис у сприйнятті сімейних цінностей. Для досягнення цієї мети поставлено завдання: розкрити теоретичні засади дослідження паремій, проаналізувати відображення сімейних цінностей у народній мудрості українського та китайського народів, провести порівняльний аналіз паремійних одиниць за тематикою сімейного життя, проаналізувати структурні особливості досліджуваних українських паремій, експериментально вивчити актуальність уявлень про сім'ю та гендерні ролі в родині через призму паремій, а також розробити лінгводидактичну стратегію для використання паремій у процесі вивчення української мови китайськими студентами.

Результати дослідження показали певні відмінності у сприйнятті сімейних цінностей через паремії в українській та китайській культурах. Це свідчить про різноманітність у підходах до ролі сім'ї та гендерних стереотипів. Робота відкриває нові можливості для вивчення лінгвокультурних аспектів у контексті сімейної проблематики, що є актуальним у сучасному міжкультурному діалозі, а також для національно орієнтованого навчання української мови як іноземної.

Отже, магістерська робота є важливим внеском у розвиток лінгвокультурологічних та лінгводидактичних досліджень і може бути корисною для викладачів української мови як іноземної, перекладачів та всіх, хто цікавиться міжкультурними комунікаціями.

Ключові слова: паремії, сімейні цінності, лінгвокультурологія, українська мова, китайська мова, порівняльний аналіз.

Abstract

This master's thesis focuses on the linguoculturological analysis of paremiological units in Ukrainian and Chinese languages with a particular emphasis on perceptions of family values. The research is relevant in the context of intercultural communication and understanding cultural values through language. The study examines Ukrainian and Chinese paremiological units related to family themes, with the verbalization of the concept of "family values" in the paremiological funds of both languages as its subject.

The research aims to conduct a comparative analysis of Ukrainian and Chinese proverbs to identify common and distinct perceptions of family values. To achieve this goal, the following tasks are set: to elucidate the theoretical foundations of studying proverbs, analyze the representation of family values in the folk wisdom of Ukrainian and Chinese peoples, conduct a comparative analysis of paremiological units on the theme of family life, analyze the structural features of the examined Ukrainian proverbs, experimentally explore the relevance of notions about family and gender roles in the family through the lens of proverbs, and develop a linguodidactic strategy for the use of proverbs in the process of studying the Ukrainian language by Chinese students.

The research results revealed certain differences in the perception of family values through proverbs in Ukrainian and Chinese cultures, indicating diversity in approaches to the role of family and gender stereotypes. The work opens up new possibilities for studying linguocultural aspects in the context of family issues, which are relevant in modern intercultural dialogue.

Therefore, this master's thesis makes a significant contribution to the development of linguoculturological research and can be beneficial for teachers of Ukrainian as a foreign language, translators, and all those interested in intercultural communications.

Keywords: proverbs, family values, linguoculturology, Ukrainian language, Chinese language, comparative analysis.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
I РОЗДІЛ. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	8
1.1 Лінгвістичний статус паремійних одиниць	8
1.2. Паремії як об'єкт дослідження лінгвокультурології.....	12
Висновки до I розділу	15
II РОЗДІЛ. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТА КИТАЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ ПРО СІМЕЙНІ ЦІННОСТІ.....	16
2.1 Поняття сім'ї та сімейних цінностей.....	16
2.3 Статус і роль чоловіка, дружини, батьків, синів і дочок у пареміях	23
2.4 Структурні особливості паремій	30
Висновки до II розділу.....	33
III РОЗДІЛ. АНАЛІЗ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛЬНОСТІ УЯВЛЕНЬ ПРО СІМ'Ю, ПРЕДСТАВЛЕНИХ У ПАРЕМІЯХ.....	34
Висновки до III розділу.....	41
IV РОЗДІЛ. ЛІНГВОДИДАКТИЧНА СТРАТЕГІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ПАРЕМІОЛОГІЧНОГО МАТЕРІАЛУ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	42
Висновки до IV розділу	50
ВИСНОВКИ	51
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

Актуальність дослідження. Мова є не лише засобом спілкування, а й невід'ємною складовою культури народу. Вивчаючи іноземну мову, студенти мають не лише опанувати граматичні структури та лексичний склад, але й зануритися в унікальний світ ментальності, традицій та цінностей цього народу. Це особливо важливо для китайських студентів, які вивчають українську мову, оскільки Україна та Китай мають дуже різні культурні традиції.

Важливим аспектом культури, що знаходить відображення в мові, є уявлення про родину та сімейні цінності [29, с. 12]. Українська й китайська мови володіють багатством паремійних одиниць, які репрезентують ці культурно-специфічні феномени [31, с. 5]. Тому лінгвокультурологічне дослідження цієї тематики є актуальним, оскільки воно дозволяє глибше зрозуміти особливості національної ментальності та ефективно застосувати отримані знання в процесі навчання української мови як іноземної.

У роботі проаналізовано загалом 137 паремій, з них 92 українські та 45 китайських.

Новизна роботи полягає в детальному аналізі структурних особливостей українських паремій, що вербалізують сімейні цінності, а також в отриманні емпіричних даних про сучасне сприйняття цих паремій українцями шляхом проведення соціолінгвістичного дослідження. Це дозволило виявити зміни в ціннісних орієнтирах українського суспільства під впливом соціальних трансформацій.

Об'єктом дослідження є українські та китайські паремії (прислів'я та приказки), що вербалізують уявлення про сімейні цінності.

Предметом дослідження виступають мовні особливості паремій, що стосуються сімейних стосунків, а також можливості застосування лінгвокультурологічного підходу в навчанні української мови як іноземної.

Мета дослідження полягає в порівняльному аналізі українських та китайських паремій, що відображають сімейні цінності, та розробці

методичних рекомендацій щодо використання паремійного матеріалу в процесі викладання української мови для іноземних студентів.

Завдання дослідження для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі:

1. Висвітлити теоретичні засади дослідження: з'ясувати поняття лінгвокультури, лінгвокультурології та їхній взаємозв'язок із мовою, окреслити національну специфіку мовної картини світу.
2. Проаналізувати семантику та структурні особливості українських паремій, які репрезентують сімейні цінності, та схарактеризувати чинники їх утворення і функціонування.
3. Виявити специфіку ставлення до сім'ї у китайській культурі, визначити ключові китайські паремії, дотичні до цієї тематики, та здійснити їхнє зіставлення з українськими аналогами.
4. Шляхом опитування з'ясувати, наскільки традиційні уявлення про сім'ю, зафіксовані в пареміях, відповідають уявленням сучасних українців.
5. Обґрунтувати доцільність застосування лінгвокультурологічного підходу в навчанні української мови як іноземної та розробити рекомендації щодо використання паремійного матеріалу в навчальному процесі.
6. Із залученням зібраного матеріалу створити план-конспект уроку з системою вправ для розвитку мовленнєвих компетентностей іноземних студентів.

Методи дослідження включають теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення), емпіричні (збір мовного матеріалу, класифікація, інтерпретація, моделювання, опитування) та статистичні.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні уявлень про лінгвістичний статус пареміологічної одиниці, поняття лінгвокультурології та їхній взаємозв'язок з культурою, а також в обґрунтуванні лінгводидактичного потенціалу лінгвокультурологічного підходу в навчанні іноземних мов.

Практичне значення дослідження визначається двома аспектами:

1) стимулюванням зацікавленості китайських студентів українською мовою та культурою за допомогою пареміологічного матеріалу; 2) розробкою плану-конспекту заняття для китайських українців, більшість матеріалів якого можуть бути корисними для використання під час навчання української мови як іноземної представників різних національних груп.

Результати теоретичної частини дослідження можуть бути використані під час викладання курсів з лексикології, фразеології, лінгвокраїнознавства для китайців, що вивчають українську, та українців, що опановують китайську мову. Навчальні матеріали, створені в практичній частині, можна застосовувати на заняттях з практики української мови з іноземними студентами задля розвитку їхніх мовленнєвих навичок та поглиблення знань про Україну.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (51 позиція).

І РОЗДІЛ. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Лінгвістичний статус паремійних одиниць

Паремії та функціонування паремійних одиниць неодноразово ставали об'єктом філологічних досліджень, цьому феномену присвячено багато праць українських науковців, серед яких варто згадати таких, як О. Потебня, В. Калько, З. Коцюба, В. Пирогов, І. Голубовська, Л. Даниленко, О. Дуденко, О. Савченко, О. Селіванова, Т. Мороз та ін. [2; 4; 5; 7; 10; 16; 17; 18; 19]. Дослідниця Т. Мороз вказує, що виникнення паремій є універсальним явищем, яке характерне для всіх мов світу, і вони відображають народну специфіку, що пов'язана з історією, звичаями, особливостями культури тієї чи тієї нації [16, с. 312].

У працях мовознавців є різні визначення поняття паремії, лінгвісти відзначають різнобічність і багатозначність цього терміна. Українська дослідниця О. Дуденко слушно зауважила, що серед мовознавців тривають дискусії про зарахування паремій до знаків мови чи мовлення, одиниць синтаксису чи фразеології [5, с. 3]. Зокрема, у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» та у «Малій філологічній енциклопедії» паремію визначають як «уривок із книги Старого Заповіту, що містить пророцтво або повчання і читається в православній церкві під час відправи»; «народний вислів, виражений реченням, а також короткими ланцюжками речень, які передають елементарну сценку або найпростіший діалог» [1, с. 887; 14, с. 291]. В «Енциклопедії української мови» до складу паремій зараховують «прислів'я і приказки (вони становлять основну масу – до трьох чвертей – усього паремійного фонду), примовки, загадки, прикмети, «ділові» вислови, повір'я, «віщі» сни, ворожби, задачі, головоломки, скоромовки, пустомовки, замовляння, небилиці, нісенітници, одномоментні анекдоти, казкові формули тощо» [22, с. 480].

Поняття паремія, на думку мовознавиці О. Селіванової, вживається на позначення стійких відтворюваних одиниць реченнєвої структури, зокрема

прислів'їв [19, с. 242]. Дослідниця В. Калько пропонує під поняттям паремії розуміти «етнокультурно марковане, прецедентне висловлення, відтворюване, стабіль не за формою, що має глибинну змістову природу і функціонує як компонент тексту» [7, с. 84]. Дослідниця О. Савченко розглядає термін паремія як «народні вислови повчального змісту, побудовані як синтаксично завершені і змістовно цілісні, відтворюванні речення, що у стислій формі, в прямому або переносному значенні виражають певні життєві правила або істини» [18, с. 2]. Лінгвістки Л. Даниленко і Т. Мороз під терміном паремії розуміють короткі, широко відомі вислови реченневої структури, які в афористичній усталеній формі з покоління в покоління передають народну мудрість [4, с. 18–19; 16, с. 313]. Науковиця О. Дуденко вважає, що паремії – «лаконічні повчальні народні висловлення, оформлені за зразком синтаксично замкнених, семантично цілісних і відтворюваних речень поетичного характеру, що в узагальнено-образній формі виражають певні життєві закономірності, правила або істини» [5, с. 5].

Отже, погоджуючись з лінгвісткою О. Дуденко, вважаємо, що паремійні висловлення служать специфічним засобом позначення та називання позамовленнєвої дійсності, бо акт паремійної номінації передбачає не створення номінанта, а вибір уже наявного в мові позначення для суті відображуваної типової ситуації. Паремії є стійкими відтворюваними стереотипами, які постають з пам'яті як мовленнєві реакції на типовість подій та явищ, і ці одиниці не є їхніми ідентифікувальними відбитками. Використовуючи паремійний вислів, мовець намагається здійснити вплив на адресата, перейняти його власним ставленням до позначуваного. Паремії, так само як і фразеологізми, служать не для первинного називання, а для образної характеристики уже названого через інакомовність [5, с. 4].

Незважаючи на те, що китайські ідіоми були поширеними й активно використовувалися в мовленні з давніх часів, їх вивчення як предмета наукової дисципліни почалося доволі пізно. Першу спробу вивчення було зроблено в китайському словнику 1942 року, у якому ідіоми визначалися як

«гухуа» 古话 (букв. «давнє слово») – вирази, що походять з давніх часів [43, с. 612]. Довгий час фразеологію не виділяли як окрему самостійну науку, її розглядали в рамках лексикології та стилістики. Проте вивчення фразеологізмів привернуло увагу багатьох китайських учених, серед яких - Вень Дуаньчжен (温端政), Ма Гофань (马国凡), Ні Баоюань (宝悦), Чжан Чжигун (张志公), Яо Пенці (姚鹏慈) та інші. [41; 44; 47].

Паремії завжди були в центрі уваги китайських лінгвістів. За визначенням «Стандартного словника сучасної китайської мови (现代汉语规范词典)», паремія (熟语) – це сукупність прислів'їв та приказок. Тобто, це форма зрозумілої широкому загалу сталої фрази, яка широко використовується та виражає глибоку мудрість у простій та зрозумілій формі [36, с. 23]. Укладачі «Енциклопедичного словника Ці Хай (辞海)» поділяють цю думку: до паремій вони зараховують прислів'я та приказки. Пареміями вважають форму народної літератури, яка є результатом суспільно-групової усної творчості, яка передається усно та постійно колективно модифікується та вдосконалюється [47, с. 89].

Чжан Кунь в «Китайських прислів'ях та приказках (中华谚语)» подає таке визначення паремії: «Паремія (прислів'я та приказка) – це квітка, що розцвітає від народної мови, мудрість, що витікає з різних практичних досвідів народу» [51, с. 324].

У роботі «Трактат про китайські паремії (中国谚语论)» Чжу Цзяфан визначив поняття паремії як «народне висловлювання, що відображає соціальну справедливість, багатий досвід та мудрість народу, є виразним, простим, має метафоричний зміст, елегантне та суспільно цінне, широко вживане» [52, с. 142].

На основі вище наведених дефініцій можна узагальнити визначення паремії в китайській мові як приказки чи прислів'я, тобто висловлення, що має коротку, іноді ритмічну форму, барвисту та образну мову, а його зміст містить життєві філософські відомості.

Паремії, як відзначають китайські лінгвісти, зазвичай виражають глибоке розуміння життя, природи та людської сутності, тоді як народні приказки відображають розуміння та досвід людей у їхньому щоденному житті. Ці мовні форми мають такі характеристики:

- 1) Лаконічність – паремії зазвичай виражають глибокі істини стисло, що дає змогу людям швидко зрозуміти їх і запам'ятати за короткий час.
- 2) Образність – у пареміях часто використано яскраві порівняння та антропоморфізм, що робить мову більш образною та виразною.
- 3) Культурна унікальність – паремії є продуктом певного культурного контексту, вони відображають історію, звичаї та вірування народу, мають оригінальний культурний зміст.

Отже, розглянувши погляди українських та китайських дослідників, можемо зробити такі важливі для нашої роботи висновки.

1. Паремії як унікальні форми мови по-різному розглядаються не лише українськими лінгвістами, а й серед китайських мовознавців немає єдиного погляду на цей феномен.
2. Під терміном «паремія» у нашій роботі розуміємо прислів'я та приказки.
3. Сенс паремій часто має багатогранну природу, їхнє значення не завжди очевидне і вимагає глибшого аналізу й розуміння. Досліджуючи багатозначність цих форм, ми можемо отримати більш повне уявлення про семантичні процеси в мові.
4. Паремії відображають історію, звичаї та віру народу, тому їх вивчення може допомогти глибше зрозуміти спосіб життя, цінності та культурні традиції конкретного народу.

1.2. Паремії як об'єкт дослідження лінгвокультурології

Паремії є унікальним явищем у мові та культурі, тому вони завжди були об'єктом дослідження для лінгвокультурологів, який і дотепер не втрачає своєї актуальності.

Лінгвокультурологією називають науку, що вивчає взаємозв'язок між мовою та культурою. Ще у 1920-х роках американський мовознавець Едвард Сепір (Sapir Edward) відзначив у своїй книзі «Мова (Language: An Introduction to the Study of Speech)», що мова включає в себе культуру і не може існувати незалежно від неї [28, с. 25]. Це означає, що мова не лише є інструментом людського мислення та спілкування, але й носієм культури.

На думку багатьох українських мовознавців лінгвокультурологія межує з лінгвостилістикою, семасіологією, ономасіологією, фразеологією, фольклористикою, культурологією, етнологією, семіотикою тощо, що зумовлює її поліаспектність [6, с. 25; 9, с. 164; 12, с. 134]. Лінгвістичні і культурологічні явища, на думку мовознавця В. Кононенка, тісно взаємодіють між собою [9, с. 32].

Взаємозв'язок між мовою та культурою можна розглядати в трьох аспектах:

1) Мова є дуже важливою складовою культури. Це пояснюється тим, що мова має культурні властивості. По-перше, з точки зору сутності культури, вона включає в себе матеріальне та духовне багатство людства. Мова є одним із духовних активів, створених людством у процесі свого еволюційного розвитку. По-друге, так само, як і культура, мова не є біологічним спадком, а навчається та засвоюється людьми пізніше. Нарешті, як і культура, мова є спільним надбанням всього народу, яким користується все суспільство.

Американський вчений Н. Гуденой (H. Good-enough) у своїй книзі «Культурна антропологія та лінгвістика (Cultural – Anthropology and Linguistics)» чітко вказав на взаємозв'язок між мовою та культурою. Він

зазначив, що мова суспільства є одним аспектом культури цього суспільства, мова і культура – це частини та цілісність [Цит. за: 50, с. 62].

2) З іншого боку, мова – це дзеркало, яке відображає культуру народу, розкриваючи зміст цієї культури. Культура має виразний національний та унікальний характер, і ця відмінність, звісно ж, також відображається в мові. Через мову народу можна зрозуміти його звичаї, спосіб життя, особливості мислення та інші культурні риси. Згідно з твердженням В. Маслової, об'єктом дослідження лінгвокультурології є культура народу, що виявляється та міститься у мові [15, с. 8]. Наприклад, в українських прислів'ях *Щоб рибу їсти, треба у воду лізти, Треба нахилитися, щоб з криниці води напитися* підкреслюється важливість праці та роботи. У цих прислів'ях відображено повагу українського народу до працьовитих, наполегливих людей, що докладають великих зусиль для отримання результату.

3) Мова та культура взаємно впливають одна на одну та обмежують одна одну. Ця двостороння взаємодія може бути розглянута з погляду відношень між мовою та мисленням, а також мова виступає засобом поширення культури. Мова є інструментом мислення, а формування культури неможливе без мислення (духовна культура є прямим продуктом мислення, матеріальна культура є його непрямим наслідком). Як інструмент мислення мова певною мірою впливає на спосіб, обсяг та глибину мислення. Однак, коли мислення досягає певного рівня і мовні форми не можуть задовольнити його потреби або заважають його розвитку, люди свідомо або несвідомо модифікують інструменти мислення, що призводить до змін у мові. У цьому розумінні мислення також впливає на мову.

Китайські мовознавці також досягли значних успіхів у галузі лінгвокультурології. Учений Юй Жунцзе у своїй статті «Діалекти та китайська культура», опублікованій у віснику університету Фудань 1985 року, вперше висловив ідею створення культурної лінгвістики [49, с. 235]. У своїй праці «Нові дослідження в галузі мови, культури та суспільства (语言文化社会新探)» Чень Цзянмін висловив погляд лінгвокультурологів, підкреслюючи

важливість виходу зі сфери соціальної варіації та комунікативної функції для розкриття культурного змісту мови та мовлення [30, с. 26]. Монографія «Мова та культура (语言与文化)», яку написав Ло Чанпей, вважається відкривальною у сфері дослідження взаємозв'язків між сучасною китайською мовою та культурою [39]. Шень Сяолон у своїх працях «Китайська лінгвокультурологія» та «Лінгвістичний погляд на культуру – збірник статей з китайської лінгвокультурології» також наголошує на дослідженні гуманітарного аспекту китайської мови, вважаючи, що об'єктом дослідження культурної лінгвістики є культурна функція мови [45, с. 7].

Паремії як унікальне явище в людській мові та культурі завжди були важливим об'єктом дослідження лінгвокультурології.

У різних культурних контекстах зміст та форма паремій можуть відрізнитися, відображаючи особливості та цінності певної культури. В українській мові існує багато прислів'їв та приказок про сім'ю, дружбу або щастя. Наприклад, у прислів'ї *Сім'я міцна – горе плаче* говориться, що в сім'ї всі негаразди долають разом, у прислів'ї *Дружбу за гроші не купиш* висловлено думку, що є речі, цінність яких не можна виміряти грошима, і часто навіть дуже заможні люди не знають справжнього щастя та дружби. У цих прислів'ях та приказках відображено цінності української культури.

У китайській мові також є багато паремій, пов'язаних із темою сім'ї, моралі та етики. Тут можна згадати, наприклад, такі: *Є сімейна гармонія – і все процвітає* (家和万事兴), *Синівська пошана до батьків* (孝顺父母) тощо. Ці прислів'я відображають важливість синівської пошани, яка має надзвичайно важливе значення в китайській культурі.

Прислів'я та приказки вважають неоціненною скарбницею народної мудрості, і кожне покоління вносить у цю невичерпну скарбницю нові коштовні діаманти, що збагачують культуру народу [23, с. 5]. Прислів'я досить стійкі, менше від інших жанрів піддаються варіантності, оскільки вони правдиво відтворюють життєві спостереження і дають оцінку певним

явищам. Стійкість підсилюється і тим, що прислів'я є творами афористичними і легко запам'ятовуються [3, с. 74].

Отже, паремії є важливим засобом акумуляції культури – вони передаються з покоління в покоління, часто накопичуючи новий додатковий зміст, при цьому зберігаючи сталість основного. Також на відміну від інших способів, таких як книги і твори мистецтва, у випадку прислів'їв відбувалось передавання з вуст в уста. Цей спосіб дозволив пареміям глибше проникати в повсякденне життя людей і служити інструментом комунікації. Такий спосіб передавання не лише увічніює культуру, але й дає можливість майбутнім поколінням глибше зрозуміти та оцінити власну культуру, спираючись на її давні надбання.

Висновки до I розділу

У результаті аналізу лінгвістичних і лінгвокультурологічних досліджень у царині пареміології, з'ясовано, що хоча й немає усталеної дефініції паремії (це поняття розглядають у вузькому значенні – лише прислів'я, та широкому – прислів'я, приказки, афоризми тощо), однак безсумнівною є їхня значущість у вивченні культури народу. Ці унікальні форми мови фіксують багатовікову народну мудрість, що визначає перспективність звернення до такого матеріалу в зіставних лінгвокультурологічних дослідженнях.

II РОЗДІЛ. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТА КИТАЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ ПРО СІМЕЙНІ ЦІННОСТІ

2.1 Поняття сім'ї та сімейних цінностей

«Сім'я або родина – соціальна група з людей, які зазвичай (але не завжди) перебувають у шлюбі, їхніх дітей та інших осіб, або їх самих, без дітей та без інших осіб, поєднаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів» [21]. Сім'я є важливою соціальною основою країни, яка змінюється під впливом природи, суспільства та інших факторів, але залишається незмінною, і її сутнісною основою завжди буде продовження історії. Вона є важливим засобом успадкування та розвитку національної культури.

Сім'я має дуже важливе значення у світогляді китайців. Китайське подружжя та родина мають давнє історичне коріння [48]. Від початкової полігамії до подальшого переходу до моногамії, цей процес пройшов довгий історичний шлях. Китайці надають сім'ї надзвичайної ваги. Ще понад три тисячі років тому Чжоу Венъван написав у своїй праці «Книга змін (Чжоу Ї 周易)»: «У світі чоловік і жінка утворюють шлюб та створюють сім'ю, що веде до батьківсько-синівських стосунків, вони у свою чергу формують взаємини володар – слуга, а ті – відношення верхній – нижній, завдяки якому встановлюються правила поведінки та моральні цінності (有男女然后有夫妇, 有夫妇然后有父子, 有父子然后有君臣, 有君臣然后有上下, 有上下, 然后礼义有所措)» [32, с. 56]. Як символ сімейних стосунків, чоловік і дружина, батько і син вважаються основою суспільства. Без них неможливо говорити про відношення влади та підлеглості, держави та моралі. Понад дві тисячі років тому Конфуцій висунув ініціативу «удосконалювати свої моральні якості, упорядковувати власний дім, управляти державою, забезпечувати мир і спокій на землі (修身、齐家、治国、平天下)». Протягом усіх історичних династій та періодів у Китаї надавали перевагу принципу «повага до батьків

– основа управління країною (以孝治天下)», щоб ефективно зберегти стабільність [42, с. 33]. Тому всі уряди в історії намагалися забезпечити стабільність сімейного життя через ритуали, закони та конкретні політичні практики. Тому родина в Китаї є надзвичайно важливою як для суспільства, так і для кожної окремої особи.

Українці завжди приділяють велику увагу сімейним стосункам, і це має глибокі історичні корені. Ще задовго до утворення держави українці розвивали виразні форми сімейного об'єднання, як стверджував учений Михайло Грушевський [27, с. 82]. Українці вважають, що сімейні стосунки повинні базуватися на громадянському обов'язку, відповідальності, мудрій любові та мудрості батька й матері [13, с. 75]. Протягом багатьох століть сім'я в українському суспільстві виявляє свою важливість і стабільність. Українці відзначаються глибокою повагою до сімейних зв'язків, які вони розглядають як основу суспільства. Зокрема, важливе значення приділяється стосункам між чоловіком і жінкою, батьком і сином. Ці взаємини визначають не лише внутрішню структуру родини, але і взаємодію в інших сферах суспільства, включаючи владу та мораль.

Сімейні цінності походять з багатьох аспектів, таких як шлюбні норми, етичні та моральні звичаї і звички, повсякденна поведінка, тому їхній зміст охоплює дуже широкий спектр. Загалом до сфери сімейних цінностей входять погляди, сприйняття і ставлення, пов'язані зі стосунками між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, родичами. У цій роботі ми вирішили дослідити деякі репрезентативні питання, зокрема поняття шлюбу, стосунків між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, сімейне виховання і синівська повага.

2.2 Відображення поглядів на шлюб у прислів'ях.

1) Відповідальне та уважне ставлення до шлюбу.

Сім'я – це форма організації суспільного життя, пов'язана кровно-спорідненими зв'язками через шлюб, а шлюб є відправною точкою, фундаментом і основою сім'ї. Ставлення українського та китайського народів до шлюбу є важливою частиною їхнього погляду на сім'ю. Українці надзвичайно цінують шлюб. За часів козацтва був неписаний закон – звільнення від страти шляхом шлюбу. Це відображало, що у традиційній українській культурі шлюб пов'язував долі чоловіка і жінки та навіть міг урятувати життя. У 17-18 століттях в Україні розлучення суворо засуджувалося і вважалося гріхом [20, с. 113]. Тому українці та українки обережно ставляться до шлюбу. Існує багато таких прислів'їв та приказок, наприклад:

Заміж вийти – не дощову годину перестояти / Оженитися – не дощик переждати.

Вибирай жінку оком старця, а коня оком молодця.

Вибирай корову по рогу, а жінку – по роду.

Вибирай собі жінку радше ушима, ніж очима.

Жінку бери не на рік, а на вік.

Вибирала, вибирала, аж плакати потім стала.

З ким вінчатися, з тим і кінчатися.

Хто рано одружиться, той вік не натужиться.

При одруженні сім раз подумай, а раз женись.

Поспішився – оженився і в біду зразу вважився.

Китайці ставляться до шлюбу також дуже обережно і розглядають його як подію всього життя, яка впливає на їхню кар'єру, майбутнє і долю [35]. Крім того, через вплив багатовікової феодальної культури, китайці часто вважають, що шлюб – це не тільки особиста справа, але й стосується інтересів всієї родини. Тому шлюб – це не рішення, яке ухвалюють із легкістю, а скоріше рішення, яке потрібно ретельно зважити. Велику роль у

цьому процесі відіграє думка батьків та родичів. Китайська мова має багато прислів'їв, які відображають обережне ставлення китайців до шлюбу. Наприклад:

结婚不宜早，只要配的好。 Одружуватися не варто занадто рано, лише якщо підібрано пару належно.

只要嫁得好，不要嫁得早。 Важливо вийти заміж належно, не поспішайте вийти заміж рано.

男怕入错行，女怕嫁错郎。 Чоловік боїться помилитися в професії, жінка боїться помилитися у виборі коханого.

娶妻娶德不娶色，交友交心不交财。 Бери за дружину характер, а не зовнішність, дружи з душею, а не з багатством.

好婿不在金钱，好妻不在容颜。 Добрий (хороший) зять не в грошах, добра (хороша) дружина не в обличчі.

2) Прагнення українців до свободи шлюбу.

Україна – це нація, яка прагне до свободи, демократії та незалежності. Кожен українець має в серці своє кохання і вважає, що любов не повинна бути примусовою. Вони роблять все можливе, щоб їхнє кохання пододало всі труднощі та обмеження, мріючи про шлюбну свободу.

Серцю не підкажеш.

Серцю ні розказати, ні указати.

Як серцем не любиш, то словом не здуриш.

Насильно милим не станеш.

Силою не бути милою.

Не можна нелюба любити, бо нещасна доля із нелюбом жити.

Волю втонути, як за нелюбом бути.

Краще в ставку потопати, як з нелюбом шлюб узяти.

Краще полин їсти, ніж з нелюбом за стіл сісти.

Краще вмерти, як з нелюбом жити.

Краще в землі гнити, як з немилим жити.

Ліпше з водою злучитись, ніж з нелюбом заручитись.

Ліпше весь вік діувати, як з нелюбом проживати.

Ліпше за милим тужити, як з нелюбом жити.

Ліпше своє серце з'їсти, як з нелюбом до вечері сісти.

Український народ вважає, що щасливе шлюбне життя справді повинно ґрунтуватися на коханні, кохання неможливо виміряти або купити грошима, оскільки воно є глибоким емоційним зв'язком, що перебуває поза межами матеріального та грошового. Гроші, хоча і відіграють важливу роль у житті, не можуть по-справжньому виміряти або купити кохання, що свідчить про чистоту та благородство кохання українців. Українські прислів'я та приказки відображають такий погляд. Наприклад:

Не дивись, з чим женишся, але з ким.

Любов не в грошах.

Любов за гроші не купиш.

Любов вища за золото.

Не з багатством жить, а з людиною.

Українська концепція вибору подружжя – це більше про внутрішні якості та почуття, бути вірним своїм внутрішнім відчуттям. Гроші та сімейний статус мало важать перед коханням. Хай обрана людина дуже бідна, вони все одно беззастережно готові бути з нею, і навіть у бідності вони знаходять щастя. Наприклад:

Хоч хліб з водою, аби, милий, з тобою.

Хоч в одній льолі, аби до любові.

Хоч у курені, аби до серця мені.

Хоч борщ без сала, аби душа пристала.

Хоч у шалаші, аби мила до душі.

Хоч ох, та вдвох.

Хоч у курені, аби до любові.

При своїй небозі добре і в дорозі.

Хоч хліба ні куса, аби за чорного вуса.

3) Обмеження свободи шлюбу в китайській нації.

Хоча український і китайський народи обидва приділяють велике значення шлюбу, проте в китайському уявленні про шлюб існує деякі специфічні риси, які відсутні в українців або навіть суперечать їхнім уявленням. Типовим прикладом є китайська ідея одруження з волі батьків (包办婚姻) та принцип пара однакового суспільного становища та походження (门当户对) [33, с. 3]. Китайське феодальне суспільство, що існувало тисячі років, завжди високо цінило одруження з волі батьків. Подружжя молодих людей завжди було призначено старшими чи батьками, навіть у багатьох випадках рішення про те, з ким у майбутньому одружиться дитина, вже було прийнято до народження дитини. У такому шлюбі абсолютно не бралися до уваги жодні почуттєві чинники. Приказка *Одруження з волі батьків* позбавляла молодих людей свободи кохання та приносила їм велике страждання, навіть призводила до трагедій. Люди страждали від болю, який приносило одруження з волі батьків, і ми можемо бачити багато випадків у китайській мові, де засуджується одруження з волі батьків та просувається ідея шлюбної вільності. Наприклад:

包办婚姻不美满，强扭的瓜儿不香甜。Шлюби за домовленістю є незадовільними; примусові шлюби є несолодкими.

独立自主，婚后有喜；强迫包办，婚后有患。Свобода і незалежність приносять радість після одруження; примусові та організовані шлюби приносять проблеми після одруження.

压迫婚姻难成就，捆绑夫妻难到头。Примусовий шлюб – складне завдання, зв'язати пару небезпечно.

强扭的瓜不甜，迫成的夫妻不谐。Диня, яку скручують силоміць, не солодка, а пара, яку примушують, не гармонійна.

爱情不是强扭的，幸福不是天赐的。Любов не викручується силою, щастя не є даром з неба.

强迫不成买卖，强求不成夫妻。Примус не робить продаж, примус не робить пару.

花不逢春不乱开，情不相投不相爱。Квіти не розцвітають без весни, почуття не зустрічаються без відповідності та кохання.

男女平等谈恋爱，自由结婚才相爱。Чоловіки і жінки рівні в любові, і тільки тоді, коли вони можуть вільно одружуватися, вони можуть любити одне одного.

У китайській давній культурі шлюб не служив задоволенню особистих потреб, а ставив перед собою завдання задовольнити потреби родини. У давньому Китаї успішний шлюб вважався *парою однакового суспільного становища та походження (Мень Дан Ху Дуї 门当户对)* родин обох сторін, а не союзом взаємно закоханих. Шлюби, де не було відповідності соціального статусу та родинного багатства, підлягали критиці та насмішкам оточення і не були прийняті суспільством. Ця концепція продовжує впливати на китайців і сьогодні. Ця думка відображена в прислів'ях і приказках:

龙配龙，凤配凤，鹁鸪配鹁鸪，乌鸦配乌鸦 Дракони з драконами, фенікси з феніксами, голуби з голубами, ворони з воронами.

山鸡不能配凤凰。Курка не може бути в парі з феніксом.

好裙配好衫，好女配好男。Гарна спідниця пасує до гарної сорочки, гарна жінка – до гарного чоловіка.

鱼找鱼，虾找虾，乌龟配王八。Риба шукає рибу, креветки шукають креветок, черепахи з черепахами.

门当户对好做亲，知根知底好联姻。Хороша пара повинна мати однаковий соціальний статус.

挑水娶个卖茶的，人对桶也对。Чоловік, який продає воду, одружується з дівчиною, яка продає чай – дуже гарна пара.

4) Суперечливість у поглядах українців на шлюб

Україна розташована на перетині сходу та заходу, тому вона відчуває вплив як європейської, так і азійської культур. З історичних, релігійних та

інших причин українські прислів'я відображають деякі протиріччя в поглядах на шлюб. Українська мова містить прислів'я, які схвалюють одруження, вважаючи його чимось добрим.

Женишся – перемінишся.

Не кайся рано встати – більше зробиш, рано оженишся – скоріше помочи діждеш.

Але одночасно існує багато прислів'їв, які вважають, що шлюб приносить людям страждання.

Женився – зажурився, продав жінку за сопілку, а сам трубить у кулак.

Доки не женився, доти не журився, а як оженився, то й зажурився.

Оженився – зажурився, аж світ замакітрився.

Женився – як на льоду обломився.

2.3 Статус і роль чоловіка, дружини, батьків, синів і дочок у пареміях

1) Подружні стосунки.

Китайська велика енциклопедія (中国大百科全书) дає таке визначення: «Подружні стосунки є найбільш близькими, найтривалішими та найцирішими взаємовідносинами між людьми, і часто супроводжують людину протягом всього життя» [34, с. 893]. Подружній парі потрібно розуміти, довіряти одне одному, піклуватися одне про одного, проявляти турботу, підтримку та повагу до взаємних стосунків. Українська нація та китайська нація мають спільне розуміння у ставленні до подружніх почуттів, вважаючи, що подружні почуття дуже важливі для життя, у сім'ї чоловік і дружина повинні розуміти одне одного серцем. З цим пов'язані такі українські прислів'я та приказки:

Найкраща спілка – чоловік та жінка.

Муж з жоною – що борошно з водою.

Муж і жінка – то пара волів: куди один, туди й другий.

Муж і жона – то одна сатана.

Чоловік і жона – одно тіло, одно діло, один дух.

Куди голка, туди й нитка, куди й чоловік, туди й жінка.

Чоловік – голова, жінка – шия: куди захоче, туди й поверне.

У Китаї є така приказка: *Сто років треба, щоб в одному човні перепливати річку, тисяча років потрібна, щоб розділити ложе (百世修得同船渡, 千世修得共枕眠)*. Ця приказка показує, наскільки цінним є доля спільних стосунків між чоловіком та дружиною. Китайська приказка *жінка як вода, чоловік як риба (女人如水, 男人如魚)* вказує на те, що стосунки між подружжям мають бути ніжними та зворушливими, а чоловік повинен підпорядковуватися своїй дружині, без якої життя віддаляється від розміреності й спокою [40, с. 23]. У загальному колективному підсвідомому китайців подружні стосунки вважаються дуже важливими та цінними елементами людського життя. Зазвичай люди прагнуть створити щасливий та мирний дім, де панує гармонія між статями, взаємне розуміння та повага. Тому китайці надають важливого значення подружнім стосункам, вони вважають, що якщо серця подружньої пари взаємно співчують одне одному, вони зможуть жити щасливо і мирно. У китайських пареміях багато прикладів вираження стосунків та емоцій між чоловіком і жінкою. Наприклад:

夫妻恩爱苦也甜. Гіркота також солодка для закоханої пари.

夫妻一条心, 黄土变成金. Коли чоловік і дружина одnodумці, грунт стає золотом.

夫妻没有隔夜仇. Ворожнеча між чоловіком і дружиною не триває одну ніч.

夫妻似骨肉, 兄弟如手足. Чоловік і дружина – як плоть і кров, брати – як руки і ноги.

姻缘五百年前定. Доля стати чоловіком і дружиною була визначена Богом п'ятсот років тому.

知夫莫如妻。 Дружини найкраще обізнані з турботами та захопленнями своїх чоловіків.

夫有千斤担， 妻挑五百斤 Дружина завжди бере на себе половину стресу чоловіка.

公不离婆， 秤不离陀。 Чоловік не віддаляється від своєї дружини, а вага не віддаляється від своєї штанги.

热不过火口， 亲不过两口。 Тепло вогнища найвища, емоції між подружжям найближчі.

床头打架床尾和。 Пари швидко миряться після сварки.

夫妻和好， 同偕到老。 Чоловік і дружина миряться і живуть разом до старості.

2) Статус та важливість чоловіка та дружини.

У традиційній українській культурі чоловік є головою сім'ї, і його сімейний статус вищий, ніж у дружини. Він бере на себе важливі рішення щодо сімейних питань, забезпечує матеріальну підтримку родини та відповідає за її благополуччя [46, с. 9]. Чоловік має значний авторитет у сім'ї і може визначати основні напрямки діяльності родини. Така ієрархія спирається на давні традиції й культурні звичаї, які формувалися протягом багатьох століть. Наприклад:

Якщо муж без ума, то і жінка дурна.

Мужик жінку б'є, коли їсти хоче.

Без чоловіка – то так, як без голови.

Без мужа жона – кругом сирота.

Жінка без мужа — то дім без фундаменту.

Жінка без мужа і жити недужа.

У традиційному китайському суспільстві існує правова норма «чоловік керує дружиною (夫为妻纲)», яка підкреслює необхідність підкорення чоловіками своїх дружин [38, с. 22]. Людей пов'язувала така феодальна традиція, і їм не доводилося бути вільними від неї. Фразеологізми на кшталт

«дружина повинна слідувати за чоловіком (妻从夫)» добре відомі кожному.

Наприклад:

嫁鸡随鸡，嫁狗随狗。 За собаку заміж вийти, із собакою і живи.

嫁汉随汉，穿衣吃饭。 Прислухатися до чоловіка, щоб мати одяг та їжу.

Хоча в традиційному українському та китайському суспільстві, як свідчать паремії, статус дружини в сім'ї нижчий за статус чоловіка, це не заперечує внесок дружини. Існує багато прислів'їв та приказок, які показують важливість дружини для всієї родини.

Українські:

Без жінки мужчина – як без хвоста скотина.

Без жінки – як без рук.

Біда з жінкою, а без жінки ще більша.

Нема щастя родинного без жінки.

Мати з хати – горе в хату.

Якщо помре мати, розбігаються діти з хати, батько їх не вдержить.

Чого не дала мама, того не купиш і в пана.

Нема батька – пів сироти, нема матері – повна сирота.

Як качка без води, так вдовець без жінки.

Китайські:

妻贤夫祥 Дружина хороша – чоловік щасливий. Цей вислів означає, що «якщо в дружини добра душа, то у чоловіка буде щастя», і підкреслює важливість якостей дружини та її ролі в сім'ї.

家和万事兴 Сім'я – це наша домівка. Цей вислів означає, що в сім'ї гармонія, все буде розквітати, і підкреслює важливість ролі дружини в створенні затишку та гармонії в сім'ї.

妇人当户主 Дружина – господиня в домі. Цей вислів підкреслює важливість ролі дружини як керівника домашнього господарства та її відповідальність за організацію домашнього життя.

3) Стосунки між батьками й дітьми.

Стосунки між батьками та дітьми є важливими сімейними стосунками, другими за значенням після взаємин між чоловіком та дружиною, і є конкретним проявом стосунків між найближчими кровними родичами в міжособистісному контексті сім'ї. Це одночасно і природні кровні стосунки, і соціальні стосунки зі складними та багатими культурними конотаціями. Стосунки між батьками і дітьми є непорушним зв'язком у біологічному сенсі, а стосунки між чоловіком і дружиною – це духовний зв'язок, що формується через любов і турботу [37, с. 11]. Виховання та утримання дітей є основними елементами батьківсько-дитячих взаємин.

Як українці, так і китайці дуже цінують ці стосунки. У них є багато спільних поглядів стосовно батьківського догляду за дітьми, їх виховання та піклування про старих батьків. Однак є і відмінності.

В Україні батьки дуже уважні до своїх дітей, незалежно від соціального статусу. В українських родинах діти завжди є центром уваги: їх обіймають, хвалять, одягають в найкращий одяг, дають їм найкорисніше та найпоживніше харчування.

Таке велике значення, яке приділяється дітям в Україні, має свої причини. Протягом останніх сотень років кожна родина пережила різні катастрофи. Зокрема в двадцятому столітті український народ був примушений приєднатися до Радянського Союзу, пережив жорстокий голодомор, диктатуру Сталіна, другу світову війну, економічну кризу після війни, економічний спад у 90-х роках. Тому в українському менталітеті сформувалося таке уявлення: «Мое життя вже дуже важке, я пережив велику кількість труднощів, тому обов'язково хочу, щоб мої діти мали хороше, щасливе життя». Таким чином, усі батьки хочуть, щоб їхні діти жили комфортно, мали вдосталь одягу та їжі.

За давньою китайською традицією, вважається, що «із трьох випадків неповаги до предків найгірша – бездітність (不孝有三, 无后最大)», бо означає переривання кровного зв'язку, тобто загибель родини. Китайці вважають, що народження дітей є найважливішою справою в житті, яка

стосується не лише самого себе, але й всієї родини. У Китаї часто кажуть, що шлюб укладають для того, щоб продовжити рід. У китайських сім'ях діти є важливим фактором у підтримці подружніх стосунків, і якщо після шлюбу не вдається народити дітей, це є найбільшою нещастям у житті. Раніше цілком прийнятною була така ситуація: якщо дружина не може народити, то чоловік бере другу дружину як щось зрозуміле, а жінка, яка не може народити, стає об'єктом насмішок у всій родині і не має статусу. Китайці вважають, що лише народивши нащадків, можна відобразити сутність шлюбу і виконати місію шлюбу.

Любов до дітей – це спільна ідея для українців і китайців. Декілька відповідних прислів'їв і приказок свідчать про це.

Українські:

Мати годує дітей, як земля людей.

До людей по розум, до матері по серце.

Живої матері можна діждатись, а мертвої – ніколи.

Для ворони нема кращих дітей, як воронячі.

І задрипана ворона своїм дітям оборона.

Кожна мати свою дитину хвалить, а чужу ганить.

Кожна корова своє теля лиже.

Корова і та реве, як теля здохне.

Куля мине, а материне слово не мине.

Любов матірня й на віддалі гріє.

Любо й неньці, як дитина в честі.

Людям як болото, а матері як золото.

Материнська молитва із дна моря підіймає.

Матері кожної дитини жаль, бо котрого пальця не вріже, то все болить.

Материна любов ніколи не змінюється.

Мати сама не з'їсть, а дітей нагодує.

На сонці тепло, а коло матері добре.

Китайські:

孩子再丑也是自己的。 Навіть якщо дитина невродлива, вона все одно твоя.

儿女都是父母身上肉。 Діти – це плоть і кров від своїх батьків.

个人皮肉个人疼。 Чиї вони діти, той про них і піклується.

夫妻是树，儿女是花。 Чоловік і дружина – дерева, а діти – квіти.

儿行千里母担忧。 Мати хвилюється, коли її дитина їде за п'ятсот кілометрів.

打在儿身疼在娘心。 Тіло дитини побите, а серце матері болить.

В Україні надають перевагу синам над доньками. У минулому українці говорили, що якщо першою дитиною був хлопчик, то це було ознакою щасливого майбутнього. Хлопчик допомагатиме родині, а дівчинка лише додасть їй клопоту. Приклади цього є в українських прислів'ях і приказках:
Дочка, як ластівка: пощебече, пощебече та й полетить.

Хто має дочку, той ходить без сорочки, а хто має синки, той готує сумки.

Доньки – чужа користь.

Годуй сина для себе, а дочку для людей.

Сім синів годую, всім і щастя готую.

Син-полатайхата, а дочка обдерихата.

У традиційній китайській феодальній культурі теж існує ідея «плекати синів і нехтувати дочками (重男轻女)», вважаючи, що дочка все одно відійде від батьківського дому. Виховувати дівчинку – це, мовляв, виховувати її для інших. Тому в китайській мові існує багато приказок, що відображають ставлення батьків до дочок.

嫁出去的姑娘泼出去的水。 Дівчина, яка вийшла заміж – як вилита вода.

女大不中留，留来留去结怨愁。 女大不认娘。 Коли дочка стає достатньо дорослою, вона не шанує свою матір.

养女一门亲。 Виховувати доньку, щоб вона вийшла заміж за іншого.

2.4 Структурні особливості паремій

У пропонованій роботі всі українські паремії становлять собою прислів'я. Українські прислів'я зазвичай виражають відносно завершене значення у формі речення. Тому українські прислів'я можна поділити на односкладні та двоскладні речення за складом граматичної основи, на прості (односкладні та двоскладні) та складні (складносурядні, складнопідрядні, безсполучникові та з різними видами зв'язку) речення за кількістю граматичних основ. Кількість та співвідношення прислів'їв цих типів наведено в таблиці нижче.

Тип речень		Кількість		Відсоток	
Просте речення	Односкладне	10	33	10,87%	35,87%
	Двоскладне	23		25,00%	
Складне речення	Складносурядне	12	59	13,03%	64,13%
	Складнопідрядне	31		33,70%	
	Безсполучникове	8		8,70%	
	Речення з різними видами зв'язку	8		8,70%	

1) З таблиці видно, односкладних речень нараховано 10,87%. У сучасній українській мові односкладне речення поділяють на 6 груп: номінативне, інфінітивне, означено-особове, неозначено-особове, узагальнено-особове та безособове речення [8, с. 308]. Зрозуміло, що велика частина проаналізованих паремій демонструє узагальнено-особовий тип односкладного речення, адже форма прислів'я є типовою саме для такої структури. Наприклад: *Вибирай жінку оком старця, а коня оком молодця. Вибирай корову по рогу, а жінку — по роду. Вибирай собі жінку радше ушима, ніж очима. Жінку бери не на рік, а на вік. Як серцем не любиш, то словом не здуриш. Любов за гроші не купиш. Женися – перемінишся. Не кайся рано встати – більше зробиш, рано оженишся – скоріше помочи*

діждеш. Оженився – зажурився, аж світ замакітрився. Женився – як на льоду обломився.

Спостерігаємо серед аналізованого матеріалу й інші типи односкладних речень – інфінітивні та безособові.

Інфінітивне (зазвичай інфінітивними реченнями виступають частини складнопідрядного речення): *Волю втонути, як за нелюбим бути. З ким вінчатися, з тим і кінчатися. Силою не бути милою. Серцю ні розказати, ні указати.*

Безособове: *Для ворони нема кращих дітей, як воронячі. Нема щастя родинного без жінки. Не можна нелюба любити, бо нещасна доля із нелюбом жити. Краще в ставку потопати, як з нелюбом шлюб узяти. Краще полин їсти, ніж з нелюбом за стіл сісти. Краще вмерти, як з нелюбом жити. Краще в землі гнити, як з немилим жити (також часто безособовими є частини складних речень).*

2) З таблиці бачимо, що серед українських прислів'їв двоскладне речення становить 25%. У сучасній українській мові двоскладне речення поділяють на 3 групи: двоскладне речення з простим дієслівним присудком, зі складним дієслівним присудком та зі складеним іменним присудком. Нижче наведено приклади кожного з трьох типів речень:

– з простим дієслівним присудком: *Любов матірня й на віддалі гріє. Кожна корова своє теля лиже. Материна любов ніколи не змінюється.*

– зі складеним дієслівним присудком (маємо такі структури як частини складного речення): *Мужик жінку б'є, коли їсти хоче.*

– зі складеним іменним присудком: *Найкраща спілка – чоловік та жінка. Муж з жоною – що борошно з водою. Без мужа жона – кругом сирота. Муж і жона – то одна сатана. Без жінки мужчина – як без хвоста скотина.*

3) Серед усіх проаналізованих українських прислів'їв просте речення має 35,87%. А серед простих речень є чимала кількість ускладнених однорідними членами, що поєднані протиставним зв'язком. Наприклад:

Мати сама не з'їсть, а дітей нагодує. При одруженні сім раз подумай, а раз женись. Не з багатством жити, а з людиною.

4) Складносурядні речення, як продемонстровано в таблиці, становлять 13,03%. У сучасній українській мові складносурядне речення поділяють на 3 групи: розділове, єднальне та протиставне складносурядне речення. Перших двох типів не виявлено серед проаналізованих прислів'їв, а протиставні представлені: *Куля мине, а материне слово не мине. Людям як болото, а матері як золото. Біда з жінкою, а без жінки ще більша. На сонці тепло, а коло матері добре.*

5) З таблиці видно, що серед усіх українських прислів'їв складнопідрядне речення становить 33,7%. У сучасній українській мові серед складнопідрядних речень виділяють три основних види: складнопідрядні речення з підрядними означальними, з підрядними з'ясувальними, з підрядними обставинними [25, с. 114]. Нижче наведено приклади кожного з трьох типів прислів'їв:

– з підрядними займенниково-означальними: *Хто рано одружиться, той вік не натужиться.*

– з підрядними з'ясувальними: *Любо й неньці, як дитина в честі.*

– з підрядними обставинними: *Матері кожної дитини жаль, бо котрого пальця не вріже, то все болить. Корова і та реве, як теля здохне. Мати годує дітей, як земля людей. Як качка без води, так вдовець без жінки. Мужик жінку б'є, коли їсти хоче. Ліпше з водою злучитись, ніж з нелюбим заручитись. Ліпше весь вік діувати, як з нелюбим проживати. Ліпше за милим тужити, як з нелюбим жити. Ліпше своє серце з'їсти, як з нелюбим до вечері сісти.*

б) Серед аналізованого матеріалу безсполучникове речення становить 8,7%. Наприклад: *До людей по розум, до матері по серце. Женися – перемінишся. Мати з хати – горе в хату.*

7) Складне речення з різними видами зв'язку – 8,7%. Наприклад: *Не дивись, з чим женишся, але з ким. Чоловік – голова, жінка – шия: куди захоче, туди й поверне.*

Отже, можна зробити висновок, що найбільш уживаними виступають синтаксичні структури, які втілюють ідею порівняння чи протиставлення: просте речення а) з присудком-порівнянням (*Без жінки мужчина – як без хвоста скотина*), б) ускладнене однорідними членами, поєднаними протиставним зв'язком (*Мати сама не з'їсть, а дітей нагодує*); складносурядне з протиставним зв'язком (*Куля мине, а материне слово не мине*); складнопідрядне з підрядним порівняльним та міри і ступеня дії (*Ліпше за милим тужити, як з нелюбим жити*); безсполучникове з протиставними та зіставними відношеннями між частинами (*Не кайся рано встати – більше зробиш, рано оженишся – скоріше помочи діждеш*).

Висновки до II розділу

У II розділі проаналізовано 137 паремій такої тематики: про відповідальне ставлення до шлюбу 11 українських і 5 китайських; про вибір шлюбного партнера – 12/14; про суперечливе ставлення до шлюбу – 7 українських; про подружні стосунки – 7/11; про статус чоловіка і дружини в родині – 15/5; про любов до дітей – 17/6; про статус доньки та сина – 6/4.

Зібраний матеріал свідчить про спільні погляди українців та китайців на важливість сімейних стосунків, значення батька, матері, дітей у родині, Зауважено різницю в питанні вибору шлюбного партнера: українській культурі не властиве суворе обмеження свободи вибору партнера.

Серед українських паремій домінують синтаксичні структури, які втілюють ідею порівняння чи протиставлення: просте речення з присудком-порівнянням чи ускладнене однорідними членами з протиставним зв'язком; складносурядне з протиставним зв'язком; складнопідрядне з підрядним порівняльним та міри і ступеня дії; безсполучникове з протиставними та зіставними відношеннями між частинами.

III РОЗДІЛ. АНАЛІЗ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛЬНОСТІ УЯВЛЕНЬ ПРО СІМ'Ю, ПРЕДСТАВЛЕНИХ У ПАРЕМІЯХ

Сприйняття світу людиною суттєво залежить від мови, що забезпечує смисловий зв'язок між різними сферами людського буття. Мовні засоби створюють різні світоглядні уявлення людей, що віддзеркалюється у мові за допомогою лексики [13, с. 76]. Структура концептуальної картини світу відтворюється за допомогою системи асоціативних зв'язків. Найпродуктивнішим методом дослідження мовних явищ вважають лінгвістичний експеримент, адже концепція активного словника передбачає оцінку ступеня володіння релевантними словами, яку можна отримати шляхом опитування середньостатистичної людини.

Світогляд є фундаментальним поняттям, яке виражає специфіку людського буття, і на його формування впливають усі види психічної діяльності людини і він відображається у мові. І саме результати експериментів допомагають відтворити картину світу і виявити особливості мови [11, с. 67].

Опитування, або лінгвістичне інтерв'ю, допомагає відтворити універсальні когнітивні структури (знання) та індивідуальні риси респондентів, зміст їхніх особистісних уявлень [24, с. 213].

Паремії є носіями культури, вони несуть у собі мудрість і життєвий досвід давніх народів. Ці паремії відображають соціальне середовище та спосіб буття людей у світі в минулому, а також проливають світло на сучасні суспільні цінності. Для того, щоб глибше дослідити, чи сумісні сімейні цінності, закладені в українських пареміях, з цінностями сучасних людей, у нашому дослідженні було використано опитування респондентів.

В опитуванні взяло участь 90 респондентів. Опитування включало основну інформацію про респондентів, таку як вік, стать та сімейний стан,

що надає базові вихідні дані для дослідження і допомагає проаналізувати, чи існують відмінності у розумінні та ставленні різних груп до сімейних цінностей.

Кожен з респондентів дав відповіді на такі запитання:

1. Скільки вам років?

- A. 15-17   Б. 18-20   В. 21-25   Г. 26-30
Д. 31-40   Є. 41-50   Ж. 51-60   З. 60 і старше.

2. Яка ваша стать?

- A. Чоловіча
Б. Жіноча
В. не бажая відповідати.

3. Який ваш сімейний стан?

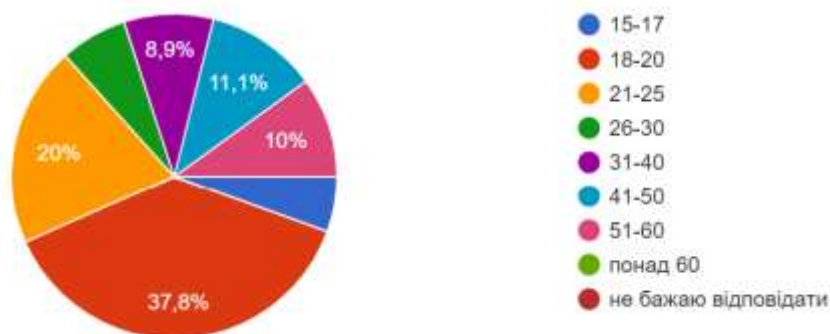
- A. неодружений (незаміжня)
Б. одружений (заміжня)
В. розлучений(-а)
Г. вдівець (вдова)
Д. не бажая відповідати.

Отримані на ці запитання відповіді ми зобразили у вигляді діаграм:

Діаграма 1. Вік респондентів

Скільки Вам років?

90 відповідей

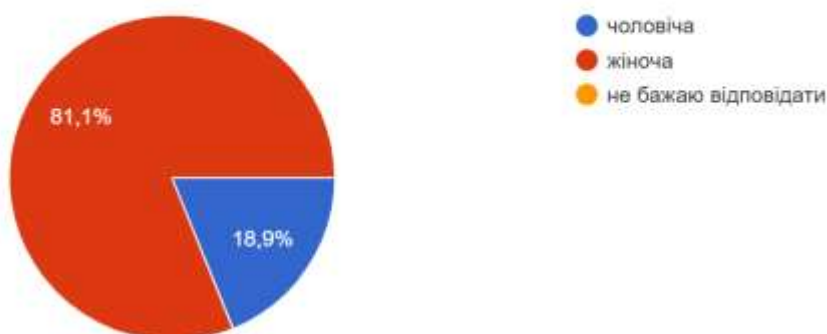
Найбільша кількість респондентів – 37,8% – була віком від 18 до 20 років. На другому місці за кількістю група респондентів віком від 21 до 25 років – 20%. На третьому – 11,1% – респонденти віком 41-50 років.

Четвертою за кількістю (10%) є група респондентів віком 51-60 років. 8,9% – респонденти віком 31-40 років, 5,6% – віком 15-17 років, 5,6% – респонденти віком понад 60 років. Отже, можна зробити висновок, що результати нашого дослідження демонструють уявлення молодії генерації людей, які приймають звичаї і традиції свого народу крізь призму сучасного світу, його викликів і суспільних змін.

Діаграма 2. Стать респондентів

Яка Ваша стать?

90 відповідей

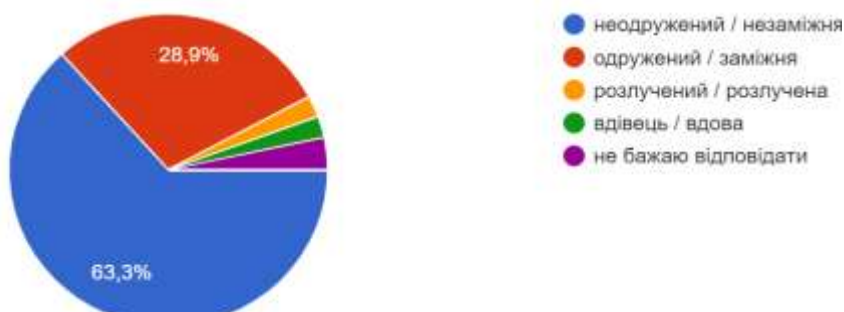

У нашому опитування взяло участь 90 респондентів, з них 81,1% становлять жінки, і 18,9% чоловіки.

Діаграма 3. Сімейний стан респондентів.

Який Ваш сімейний стан?

90 відповідей

63,3% респондентів нашого опитування визначили свій сімейний стан як неодружений/незаміжня, 28,9% вказали, що вони одружені чи заміжні, розлучені – 2,2 %, вдівець чи вдова – 2,2%, 3,3% респондентів вказало, що не бажає відповідати.

Для опитування було відібрано 15 репрезентативних паремій, які охоплюють такі теми, як шлюб, кохання, ставлення до дітей і відображають традиційні українські сімейні цінності. Пропонуючи респондентам висловити свою згоду чи незгоду з цими пареміями, дослідження може дати уявлення про сучасні погляди та сприйняття українцями сімейних стосунків, інституту шлюбу та поняття любові. Такий формат опитування не лише може виявити вплив і побутування українських паремій у сучасному суспільстві, а й допомагає проаналізувати вплив соціальних змін на формування сімейних цінностей.

Респондентам було запропоновано таке завдання:

Чи Ви погоджуєтеся з наступними прислів'ями? Якщо Ви обираєте «частково погоджуюся» або «не погоджуюся», поясніть, будь ласка.

A. погоджуюся

B. частково погоджуюся

C. не погоджуюся

G. не розумію значення прислів'я

Відповіді респондентів мали такий вигляд:

1. *Вибирай собі жінку радше ушима, ніж очима.*

«погоджуюся» - 38 осіб ; «частково погоджуюся» - 40 осіб; «не погоджуюся» - 9 осіб; «не розумію значення прислів'я» - 4 особи.

2. *Заміж вийти — не дощову годину перестояти / Оженитися — не дощик переждати.*

«погоджуюся» - 63 особи; «частково погоджуюся» - 17 осіб; «не погоджуюся» - 1 особа; «не розумію значення прислів'я» - 9.

3. *Хто рано одружиться, той вік не натужиться.*

«погоджуюся» - 11 осіб; «частково погоджуюся» - 37 осіб; «не погоджуюся» - 33 особи; «не розумію значення прислів'я» - 9 осіб.

4. *Ліпше своє серце з'їсти, як з нелюбим до вечері сісти.*

«погоджуюся» - 67 осіб; «частково погоджуюся» - 16 осіб; «не погоджуюся» - 6 осіб; «не розумію значення прислів'я» - 1 особа.

5. *Ліпше за милим тужити, як з нелюбим жити.*

«погоджуюся» - 53 особи; «частково погоджуюся» - 27 осіб; «не погоджуюся» - 8 осіб; «не розумію значення прислів'я» - 3 особи.

6. *Любов вища за золото.*

«погоджуюся» - 62 особи; «частково погоджуюся» - 26 осіб ; «не погоджуюся» - 1 особа; «не розумію значення прислів'я» - 1 особа.

7. *Хоч у курені, аби до серця мені.*

«погоджуюся» - 25 осіб; «частково погоджуюся» - 37 осіб; «не погоджуюся» - 18 осіб; «не розумію значення прислів'я» - 10 осіб.

8. *Женився – як на льоду обломився.*

«погоджуюся» - 9 осіб; «частково погоджуюся» - 26 осіб; «не погоджуюся» - 27 осіб; «не розумію значення прислів'я» - 28 осіб.

9. *Біда з жінкою, а без жінки ще більша.*

«погоджуюся» - 29 осіб; «частково погоджуюся» - 37 осіб; «не погоджуюся» - 27 осіб; «не розумію значення прислів'я» - 1 особа.

10. *Без жінки мужчина — як без хвоста скотина.*

«погоджуюся» - 31 особа; «частково погоджуюся» - 21 особа; «не погоджуюся» - 34 особи; «не розумію значення прислів'я» - 4 особи.

11. *Матері кожної дитини жаль, бо котрого пальця не вріже, то все болить.*

«погоджуюся» - 58 осіб; «частково погоджуюся» - 16 осіб; «не погоджуюся» - 7 осіб; «не розумію значення прислів'я» - 9 осіб.

12. *Куди голка, туди й нитка, куди й чоловік, туди й жінка.*

«погоджуюся» - 34 особи; «частково погоджуюся» - 36 осіб; «не погоджуюся» - 11 осіб; «не розумію значення прислів'я» - 1 особа.

13. *Якщо муж без ума, то і жінка дурна.*

«погоджуюся» - 21 особа; «частково погоджуюся» - 29 осіб; «не погоджуюся» - 38 осіб; «не розумію значення прислів'я» - 2 особи.

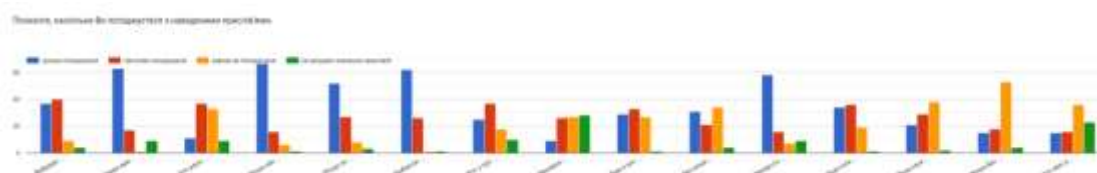
14. *Жінка без мужа — то дім без фундаменту.*

«погоджуюся» - 15 осіб; «частково погоджуюся» - 18 осіб; «не погоджуюся» - 53 особи; «не розумію значення прислів'я» - 4 особи.

15. *Хто має дочку, той ходить без сорочки, а хто має синки, той готує сумки.*

«погоджуюся» - 15 осіб; «частково погоджуюся» - 16 осіб; «не погоджуюся» - 36 осіб; «не розумію значення прислів'я» - 23 особи.

Діаграма 4. Реакції респондентів на паремії.

Отже, на основі статистичного аналізу бачимо, що паремії, які стосуються важливості вибору партнера для сімейного життя та вищості почуттів над матеріальною складовою – № 1, № 2, № 4, № 5, № 6 – залишаються важливими для людей і на сучасному етапі. Так само респонденти погодились із паремією № 11, у якому передано силу материнської любові.

Паремії, у яких йдеться про важливість раннього одруження (№ 3), про неповноцінність жінки без чоловіка (№ 13, № 14) чи неповноцінність чоловіка без дружини (№ 9, № 10), чи про те, що для чоловіка шлюб є меншим благом, як для жінки (№ 8) отримали найбільше відповідей «не погоджуюсь», що свідчить про зміну у сприйнятті соціальних ролей чоловіків і жінок, здобуття рівноправності у шлюбі.

Паремія № 15 про різницю сприйняття дітей чоловічої і жіночої статі у сім'ї отримала найбільше відповідей «не розумію значення прислів'я», що свідчить про зміни у ставленні до статі дитини у сучасному українському суспільстві. І це різко контрастує з уявленнями в китайській культурі, де дітям чоловічої статі все ще надається перевага над дітьми жіночої статі, хоч уже для цього немає економічних причин.

Також респонденти подавали свої коментарі до паремій. Наведемо найбільш репрезентативні:

1. *Без жінки мужчина – як без хвоста скотина.* До цієї паремії подали коментар, у якому вказано, що це прислів'я порушує індивідуальні характеристики та якості людини. Багато респондентів вказали, що не погоджуються з ним, оскільки вважають жінку рівноправним партнером для чоловіка; у сучасному світі кожен може жити окремо, як він того хоче.
2. *Вибирай собі жінку радше вушима, ніж очима.* З цим прислів'ям багато респондентів не погодилось або частково погодилось, оскільки вважають, що потрібно також оцінювати і зовнішність людини, усе має бути гармонійно.
3. *Хто рано одружиться, той вік не натужиться.* У сучасному світі є дуже багато можливостей і рано одружуватись не обов'язково. У деяких випадках раннє одруження може навіть, на думку деяких респондентів, завадити саморозвитку людини. Молоді люди повинні уважніше вибирати партнера та розвивати кар'єру перед зобов'язаннями у шлюбі. Усе залежить від індивідуальних обставин та цінностей.
4. *«Жінка без мужа – то дім без фундаменту».* До цього прислів'я були коментарі, у яких вказано, що воно трансліює сексизм, якого в сучасному свідомому суспільстві треба позбуватися, бо це прислів'я применшує роль жінки та не вважає її незалежною особистістю, яка не потребує чоловіка, сім'ї чи шлюбу, аби мати повноцінне життя та свій дім. Сучасні жінки самодостатні і можуть будувати повноцінне життя без чоловіка. Сім'я може існувати з різними формами партнерства і сімейних зв'язків. Також респонденти вказали, що стійкі стосунки та благополучна сім'я можливі і без чоловіка. Людина може знайти стабільність та щастя в інших аспектах життя, таких як самостійність. Кожна людина має свої унікальні потреби та обставини, і не всі можуть знаходити щастя у традиційних сімейних взаєминах.
5. *Якщо муж без ума, то і жінка дурна.* Жінка та чоловік – це окремі особистості, але вони як пара мають доповнювати одне одного, і обидвоє повинні бути мудрими; кожна особистість формується по-різному.

6. *Хто має дочку, той ходить без сорочки, а хто має синки, той готує сумки.* Зараз батьки піклуються про дочок так само, як і про синів.
7. *Хоч би у курені але до серця мені.* До цього прислів'я подали коментар, що воно занадто романтизоване, бо в сучасному та прагматичному суспільстві, якщо закохані живуть «в курені», то рано чи пізно таке кохання мине, бо через постійні чвари, недоліки та побут буде наростати невдоволення, а потім і зовсім це може знищити взаємини.

Бачимо, що крізь призму сучасного життя деякі прислів'я сьогодні уже не відображають уявлення про сучасну сім'ю. У сучасному світі стосунки між чоловіком і дружиною дозволяють їм бути більш незалежними одне від одного. Часто прислів'я пов'язані із застарілими поглядами, які не актуальні в нашому сьогоденні, а деякі навіть транслиують сексизм. Вони відображають старий порядок українського суспільства, але зараз уже багато хто так не думає. У сучасному світі жінки борються за своє місце в суспільстві і хочуть бути рівними з чоловіками в усіх сферах життя. Тому паремії, які говорять про жінку як частину чоловіка, зараз сприймаються дуже дивно і недоречно. Загальні прислів'я про любов для кожної людини мають особисте сприйняття. Суспільство доволі сильно змінилось і продовжує змінюватись з тих часів, коли ці прислів'я створювались. Також було вказано в коментарях, що перенесення стереотипів з минулого в сьогодення не є правильним; подані паремії вже не актуальні в наш час. Деякі прислів'я, як вказали респонденти, вони вперше побачили в нашому опитуванні. Проте треба зазначити, що в залежності від соціального стану, рівня доходу і освіти, такі ідеї все ще можуть бути популярними і нормальними для деяких людей.

Висновки до III розділу

Проаналізовано відповіді й коментарі 90 респондентів щодо 15 паремій. Зроблено висновок, що разом із суспільними змінами змінилось і сприйняття паремій. Зміна соціальних ролей призвела до того, що на сучасному етапі респонденти часто не погоджуються із пареміями, які були актуальними для українського народу впродовж довгого часу від моменту їх створення.

IV РОЗДІЛ. ЛІНГВОДИДАКТИЧНА СТРАТЕГІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ПАРЕМІОЛОГІЧНОГО МАТЕРІАЛУ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Вивчення іноземної мови – це не лише освоєння іншого способу спілкування та набуття слів і граматики іншої мови, але також залучення / інтеграція учня в культурне середовище мовців цієї мови, у своєрідну скарбницю матеріальних і духовних цінностей [26, с. 136]. Паремія, як культурний носій, убирає в себе цінності та спосіб мислення конкретної культурної групи людей. У навчанні української мови як іноземної студенти через вивчення паремій можуть більш об'єктивно зрозуміти культурні особливості України, що сприятиме кращому вираженню поглядів та почуттів у міжкультурному спілкуванні, поліпшуючи міжкультурні комунікативні навички.

Через вивчення та використання паремій студенти можуть більш точно усвідомити традиційні погляди українців та контекст уживання прислів'їв, покращуючи свою мовну спроможність. Паремії часто мають цікавий і пізнавальний характер, що легко пробуджує інтерес та допитливість студентів. На уроках української мови для іноземців за допомогою повчальних пареміологічних історій та культурного контексту можна підвищувати інтерес до навчання та активізувати студентів, щоб вони були більш ініціативними у процесі вивчення української. Одночасно, мудрість та філософія в пареміях також можуть дати студентам натхнення та примусити їх задуматися, сприяючи комплексному розвитку їхньої особистості.

План-конспект уроку

Тема. *Українські паремії*

Мета: повторити й закріпити вивчений матеріал з теми та вчити застосовувати його; формувати вміння вживати українські паремії у

власному мовленні, грамотно, переконливо висловлювати свою думку та доводити її правильність; учити систематизувати й узагальнювати засвоєний; стимулювати пізнавальну активність, критичність і самостійність мислення; формувати мовленнєву і життєву компетентність студентів; розкривати багатство, різноманітність і унікальність української мови.

Обладнання: комп'ютер, проєктор, екран, інструкції до практичного заняття, буклет викладача, картки для оцінювання презентацій, виставка літератури з теми, класна дошка, крейда.

Рівень володіння мовою: B2 – C1.

Література:

1. Українські прислів'я і приказки / упоряд. Пазяк М., Мишанич С. Київ., 1984.
2. Українські приказки, прислів'я, і таке інше: зб. О.В. Марковича та ін. / уклад М. Номис ; упоряд., прим., вступ. ст. М.М. Пазяк. Київ: Либідь, 1993. 764 с.
3. Вальченко І. В., Прилуцька Я. М. Ласкаво просимо!. Навчальний посібник з української мови для іноземних студентів : у 2-х ч. Харків: ХНАМГ, 2011. 387 с.
4. Дудка О. О., Шевелева Л. А. Українська мова. Комплексний довідник. 5-9 класи: підруч. Харків: Видавництво «Ранок», 2005. 336 с.
5. Зайченко Н. Ф., Воробйова С. А. Практичний курс української мови для іноземців. Усне мовлення: навч. посіб. Київ: Знання України, 2004. 324 с.
6. Космакова-Братушенко Г. Д. Українська мова для іноземців: навч. посіб. Одеса: ОДУ, 2000. 112 с.

Перебіг заняття

I. Організаційна частина.

Шановні студенти, добридень! Налаштуємося на роботу! Протріть долоні, відчуйте тепло! А тепер поділимося теплом один з одним: потягніть долоні сусідам! Посміхнемося, побажаємо один одному удачі! Нехай добре, уважне ставлення одне до одного супроводжує нас на цьому уроці.

II. Повідомлення теми та мети заняття. Мотивація навчальної діяльності.

1. Вступне слово викладача та мотивація навчальної діяльності.

- Що таке паремії? Які українські прислів'я та приказки ви вже знаєте? Чи можете навести приклади?

2. Повідомлення теми та мети.

Освітня: уточнити та розширити знання студентів про українські паремії, навчити студентів правильно розуміти справжнє значення паремій і використовувати їх у власному мовленні.

Розвивальна: розвивати вміння розпізнавати тип афоризмів, формувати вміння визначати паремії за їхніми ознаками та використовувати в усному й писемному мовленні; самостійність, увагу.

III. Повторення вивченого.

-Почнемо з повторення теоретичного матеріалу. На слайдах подані запитання та завдання. Увага на дошку.

-Яке поняття паремії?

-З чого складається паремія?

IV. Вивчення нового.

Завдання 1. Прочитайте текст про прислів'я та приказки.

Розкажіть, що ви дізналися після прочитання.

Українські паремії – прислів'я й приказки

Прислів'я – це усталений у мовленнєвому побуті, ритмічно й граматично організований вислів, у якому зафіксовано практичний досвід народу та його оцінку певних життєвих явищ.

Прислів'я відображають різні сторони дійсності, вони характеризують людину, суспільні відносини, світогляд, природу. Багато паремій засновані на реальних історичних подіях і ситуаціях. Образність прислів'я пов'язана зі специфічними національними реаліями. У приказках використовуються найрізноманітніші засоби художньої образності: порівняння, уособлення, метафора тощо. Приказка – це усталений у мовленнєвому побуті вислів, що образно визначає будь-яке життєве явище насамперед із точки зору його емоційно-експресивної оцінки.

Більшість дослідників бачать різницю між прислів'ям і приказкою в тому, що прислів'я – це ціле речення, яке має закінчений зміст. У нього закладається якась повчальна ідея, філософське спостереження, мудра життєва порада. Іноді прислів'я виглядає як двовірш із римою. Приказка – стислий вислів або словосполучення, часто жартівливе чи метафоричне. Її використовують у мовленні не самостійно, а як частину загальної думки, щоб зробити її яскравішою та образнішою. Українські приказки ми дуже часто задіюємо в повсякденній розмові, а от прислів'я виникають рідше. Натомість до них звертаються, якщо потрібно якомога точніше та простіше донести глибоку ідею. Незважаючи на те, що часи постійно змінюються, потреба народу увічнювати свою мудрість не стає меншою. Ось, наприклад, як відомі українські народні прислів'я та приказки сьогодні переінакшили на сучасний лад:

Хто рано встає – той потім весь день спати хоче (Традиційний варіант: *Хто рано встає, тому Бог дає*).

Дефолт з їдою прибуває. (Традиційний варіант: *Апетит з їдою прибуває*).

За одного битого сім діб дають (Традиційний варіант: *За битого двох небитих дають*).

Перехід до економіки вільного ринку в Україні веде до перегляду ставлення до грошей, до багатства і багатих, деформує звичні приказки чи прислів'я: *Не в грошах щастя, а в їхній кількості. Не май сто кіп у полі, май сто тисяч доволі...* І все ж в основній масі населення залишається, безсумнівно, віра в те, що від праць праведних не наживеш палат кам'яних. І що б не говорили і не писали пропагандисти багатства і багатих, український народ сприймає несподівано і швидко розбагатілих олігархів зі скепсисом, якщо не як нечесних ділків, ошуканців, шахраїв, то як сумнівних спритників.

Прислів'я і приказки, як дзеркало, відображають духовне життя, настрої і моральний стан народу. Здебільшого народ висміює свої недоліки, а якщо хтось зумів посміятися над собою, значить, він не хворий.

Завдання 2. Вставте запропоновані прислів'я та приказки до відповідної колонки таблиці.

прислів'я	
приказки	

Ведмідь наступив на вухо (кому). Бідний, як церковна миша. Сорока на хвості принесла. Язик до Києва доведе. У багатії дівки горба не видно. Дівка красива, та прости лінива. Або пан, або пропав. Або дома не бути, або волю здобути. Близько видати – далеко стрибати. Апетит з їдою прибуває. Без вірного друга – велика туга. Без нашого Гриця вода не освятиться. Без труда нема плода. Аби день до вечора. Багатому й чорт яйця носить. Біда всього навчить. Був мед, та гості попили.

Завдання 3. Прочитайте українські прислів'я та приказки з числівниками. Які числа використовуються в них найчастіше? Згадайте китайські прислів'я та приказки з числівниками. Які числа використовуються в них найчастіше?

Де сім господиць, там хата не метена. Сім раз відмір – один раз відріж. Двоє третього не чекають. Мак сім год не родив, та голоду не було. Буде усім по сім. Усім по сім, а мені буде вісім. Де баб сім, там торг зовсім. Наговорити сім мішків гречаної вовни. Не хвалися жінкою в сім день, а хвалися в сім літ. Сім мішків гречаної вовни і всі неповні. Сім верстов до небес і все пішки. Василь бабі сестра в третіх, а я йому сваха. З одного вола двох шкур не деруть. Дві баби – торг, а три – ярмарок. За морем вовк три гроші, та руб перевозу. Дожилася наша мати – через три свити тіло знати.

Завдання 4. Прочитайте прислів'я й приказки, у яких є назви тварин, спробуйте пояснити їхні значення.

Зітри голову змієві, поки він не вжалить тебе у п'ятки. То ще змія – не

жінка. Простий, як свиня, а лукавий, як гадюка. Вовків боятися – в ліс не ходити. Старий кінь борозни не зіпсує. Слово не горобець, вилетить – не спіймаєш. Згаяного часу і конем не доженеш. Гладь коня вівсом, а не батогом. Ставився, як лев, загинув, як муха. В закритий рот муха не влізе. Упав у гаразд, як муха в сметану. Проти сили й віл не потягне. Забув віл, коли телям був. Старий віл з борозни не зверне. Зайця ноги носять, вовка зуби годують. Хто два зайці гонить, жодного не здогонить. Одна бджола мало меду наносить. А кіт ковбаскууминає, неначе й не до нього річ.

Завдання 5. В українських прислів'ях і приказках існує відображення українського характеру (суперечливість, впадання в крайнощі, фаталізм, працьовитість тощо). Які риси українського характеру відображаються в таких прислів'ях і приказках?

Вік живи, вік учись. Не говори, що думаєш, а думай, що говориш. Бережи час, час за гроші не купиш. Добре роби, добре й буде. Менше говориш, більше почувеш. Хліб усьому голова. Хто не працює, той не їсть. Не з багатством жити, а з людиною. Або пан, або пропав.

Завдання 6. Прочитайте прислів'я та приказки. Скажіть, будь ласка, з якими реальними історичними подіями або ситуаціями вони пов'язані?

Кожен Івась має свій лас. Од Богдана до Івана не було гетьмана. Січ – мати, а Великий Луг – батько. Київ не відразу збудовано. Висипався хміль із міха та наробив ляхам лиха. Непроханий гість гірше татарина. Без нашого Гриця вода не освятиться. Київ не відразу збудовано. З німцем нехристь одшибає. Мужик свиню любить, а лях курку. Москаль як ворона, то хитріший чорта. У Львові не всі здорові.

Завдання 7. Знайдіть зайве прислів'я в кожній підгрупі за темою.

- 1) З богом жарти короткі. За тим боже, хто переможе. Обіцяв бог дати, тільки велів подождати. Вік живи, вік учись. Пан бог дитина, аби слухав дурного Клима.
- 2) У своїй хаті й кочерги помагають. За добро добром платять. Чужа хата гірше ката. В чужій хаті й тріска б'ється.
- 3) Життя прожити – не поле перейти. Вік один, другого не буде. Біжить мій вік, як вода по камінню. Добра дівка, а собаки її не їдять. Життя любить того, хто за нього бореться, а нищить того, хто йому піддається.
- 4) Муж з жоною – що борошно з водою. Мужик жінку б'є, коли їсти хоче. Муж і жона – то одна сатана. Чоловік і жона – одно тіло, одно діло, один дух. Муж і жінка – то пара волів: куди один, туди й другий. Мати з хати – горе в хату.
- 5) Нащо клад, коли в сім'ї лад. Де козак, там і слава. Козацькому роду немає переводу. Степ та воля – козацька доля. У нас, де крак, там козак, а де байрак, там і сто козаків.

Завдання 8. Об'єднайте два словосполучення в одне прислів'я.

1) Що посієш,	а) коли в сім'ї лад.
2) Вік живи,	б) а від сосни пишки.
3) Нащо клад,	в) як зимове тепло.
4) Яке коріння,	г) те й пожнеш.
5) Я йому про цибулю,	г) то знають і сусіди.
6) Від яблуні яблука,	д) та не кожному здоровий.
7) Мачушине добро,	е) а дочку для людей.
8) Де багато няньок,	є) а він мені про часник.
9) Не кричи,	ж) вік учись.
10) У вдови хліб готовий,	з) а ліпше навчи.
11) Сирота більше сита,	и) а серце – кам'яне.
12) Годуй сина для себе,	і) як корова.
13) Що вчать дома діти,	ї) там дитя не в лад.
14) Теля хоче бути мудрішим,	й) як сита.

15) Лице рум'яне,

к) таке й насіння.

Завдання 9. Об'єднайте українські прислів'я та приказки з китайськими відповідниками.

1) Слово – не горобець, назад не вернеш.	а) 禍福相依
2) Вік живи, вік учись.	б) 知人知面不知心。
3) Лихо не без добра.	в) 一不做，二不休。
4) Чужа душа — темний ліс.	г) 不入虎穴，焉得虎子。
5) Чи раз батька вдарив, чи сім раз — однаково.	г) 种瓜得瓜，种豆得豆。
6) Що посієш, те й пожнеш.	д) 众口难调。
7) Боячись вовка – в лісі не бувати.	е) 活到老，学到老。
8) Що голова — то розум, а дві — краще.	є) 欲速则不达。
9) Кожен Івась має свій лас.	ж) 一言既出，驷马难追。
10) Зробив наспіх, як насміх.	з) 三个臭皮匠，顶个诸葛亮。

V. Підсумок заняття.

-Чи справдилися ваші очікування від заняття?

-Я радий, що ви відгукнулися на мою пропозицію щодо дослідження значення українських паремій, які ви сьогодні дізналися. Ви здійснили непросту та велику за обсягом роботу. І думаю, що не пожалкували про це, бо багато чого навчилися та дізналися, зібрали матеріал для використання на практиці. Крім того, українські паремії часто вживаються у розмові, назвах творів, художній творчості тощо.

-Який текст, у якому є українські паремії, ви вивчали нещодавно на уроці практичної української мови?

-Можливо, хтось із вас захоче продовжити пошукову діяльність, - звертайтеся із пропозиціями та запитаннями.

VI. Домашнє завдання:

1. Виконайте практичні завдання щодо українських паремій на платформі «Сюйсітон 学习通».
2. Складіть діалоги, використовуючи українські паремії.
3. Заздалегідь ознайомтесь з наступним уроком.

Висновки до IV розділу

У навчанні української мови для іноземців важливо звернути увагу на опанування фразеологічного матеріалу, зокрема паремій. Це допоможе не лише удосконалити мовні навички учнів та вміння використовувати їх, але й збільшити їхню міжкультурну комунікативну компетентність і підвищити зацікавленість та активність у навчанні. Тому нам слід належним чином оцінити роль паремійного матеріалу, використовуючи доцільні методи та засоби навчання й опанування. Нам, як викладачам, потрібно постійно підвищувати свій культурний рівень і навички викладання, щоб краще керувати навчанням та розуміти культурний зміст і мудрість паремій.

Розроблений план-конспект заняття демонструє можливу стратегію ознайомлення з пареміологічним матеріалом студентів середнього та високого рівнів володіння українською мовою як іноземною.

ВИСНОВКИ

У пропонованій магістерській роботі було досліджено вербалізацію уявлень про сімейні цінності в пареміях української та китайської мов.

У теоретичній частині роботи було розглянуто лінгвістичний статус паремійних одиниць та їхнє функціонування в українському та китайському культурному просторі. Було з'ясовано, що паремії є унікальним явищем у мові та культурі, відображаючи народну специфіку, пов'язану з історією, звичаями, особливостями культури тієї чи іншої нації. Попри деякі відмінності в підходах українських та китайських мовознавців до визначення поняття паремії, загалом можна зробити висновок, що паремії в обох мовах розглядаються як короткі, широко відомі вислови реченневої структури, що в афористичній усталеній формі передають народну мудрість.

Окрім того, було проаналізовано погляди дослідників на роль паремій як об'єкта лінгвокультурологічних досліджень. Встановлено, що паремії є важливим засобом передавання культури, вони відображають історію, звичаї та вірування народу, а їх вивчення допомагає глибше зрозуміти спосіб життя, цінності та культурні традиції конкретного народу.

У практичній частині роботи було здійснено порівняльний аналіз українських та китайських паремій про сімейні цінності. Проаналізовано загалом 137 паремій, з них 92 українські та 45 китайських. Щодо обережного ставлення до одруження 11 українських і 5 китайських паремій; 29 – про прагнення українців до свободи шлюбу; 14 – про обмеження свободи шлюбу в китайській традиції; 7 одиниць про суперечливе ставлення українців до шлюбу. 7 українських та 11 китайських паремій про подружні стосунки; 6 українських та 2 китайські про статус та роль чоловіка в сім'ї; 9 українських та 3 китайські про важливість дружини в сім'ї; 17 українських та 6 китайських про глибоку любов до дітей; 6 українських та 4 китайські про статус доньки та сина в сім'ї.

Дослідження показало, що як українці, так і китайці надають великої ваги сім'ї та сімейним стосункам, вважаючи їх основою суспільства. В обох

культурах спостерігається відповідальне та уважне ставлення до шлюбу, хоча в китайській культурі більш помітним є обмеження свободи вибору шлюбного партнера. Водночас в українській культурі більше виражене прагнення до свободи вибору в шлюбних стосунках.

Аналіз паремій засвідчив, що в обох культурах високо цінується значення батька та матері в родині, а також важливість батьківсько-дитячих стосунків. Водночас простежується певна гендерна нерівність, коли в українській та китайській традиціях синам надавалася більша перевага порівняно з дочками.

Для глибшого вивчення уявлень сучасних українців про сімейні цінності, відображених у пареміях, було проведено соціолінгвістичне дослідження. Аналіз відповідей респондентів показав, що під впливом суспільних змін та трансформації гендерних ролей деякі традиційні погляди, закріплені в пареміях, вже не повною мірою відповідають сучасним реаліям. Зокрема, респонденти часто не погоджувалися з пареміями, які применшують роль жінки в сім'ї або демонструють нерівне ставлення до дітей різної статі. Тобто, сприйняття паремій сучасними українцями свідчить про зміну ціннісних орієнтирів у суспільстві.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані під час викладання української мови як іноземної. Залучення пареміологічного матеріалу на уроках сприятиме кращому розумінню студентами особливостей української культури, а також допоможе їм ефективніше застосовувати паремії у власному мовленні. Крім того, аналіз сприйняття паремій сучасними українцями може бути корисним для тих, хто вивчає зміни в системі сімейних цінностей.

Загалом, проведене дослідження дало змогу дійти таких висновків.

1. Паремії є важливим елементом у мові та культурі як українського, так і китайського народу. Вони відображають народну специфіку, пов'язану з історією, звичаями, особливостями культури кожної нації.

2. Порівняльний аналіз українських та китайських паремій про сімейні цінності виявив як спільні, так і відмінні риси в ставленні до шлюбу, батьківсько-дитячих стосунків, гендерних ролей у сім'ї.

3. Аналіз структурних особливостей українських паремій, що відображають сімейні цінності, виявив переважання синтаксичних конструкцій, які реалізують ідею порівняння чи протиставлення, забезпечуючи експресивність, емоційність і легку запам'ятовуваність цих стійких народних висловів.

4. Соціолінгвістичне дослідження сучасного сприйняття паремій українцями показало, що під впливом суспільних змін деякі традиційні погляди вже не повною мірою відповідають реаліям сьогодення.

5. Розроблено план заняття для китайських студентів на основі українського паремійного матеріалу.

6. Результати роботи можуть бути використані для підвищення ефективності навчання української мови як іноземної, а також для поглибленого вивчення трансформації системи сімейних цінностей в сучасному українському суспільстві.

Загалом дослідження вербалізації уявлень про сімейні цінності в пареміях двох мов довело, що паремії є цінним джерелом для вивчення особливостей національної культури та менталітету народу. Культурні та мовні відмінності між Україною та Китаєм призвели до певних відмінностей в сприйнятті та трактуванні сімейних цінностей, зафіксованих у пареміях. Водночас, спільність людського досвіду і близькість деяких культурних традицій зумовили подібність в розумінні сутності родини та значення сімейних стосунків. Ця робота, виявляючи як національну специфіку, так і загальнолюдські цінності, закладені в пареміях, може стати внеском у вивчення особливостей міжкультурної комунікації та взаєморозуміння між Україною і Китаєм.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (ВТССУМ) / уклад. та голов. ред. В.Т. Бу сел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII. 1728 с.
2. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу: монографія, 2-е вид., випр. і доп. Київ: Логос, 2004. 284 с.
3. Грицай М. С., Бойко В.Г., Дунаєвська Л.Ф. Українська народнопоетична творчість / За ред. проф. М.С. Грицай. Київ: Вища школа, 1983.
4. Даниленко Л. І. Чеська пареміологія в генетичному, лінгвокогнітивному і дискурсивному висвітленні: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 440 с.
5. Дуденко О. В. Номінативна та комунікативна природа українських паремій: автореф. дис. на здо буття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2002. 20 с.
6. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика. Київ; Довіра, 2007. 262 с.
7. Калько В. В. Проблема дефініції паремії в сучасній лінгвістиці. *Мовознавчий вісник*. 2018. Вип. 24–25. С. 77–86.
8. Караман О. С., Караман О. В., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова. Київ: Літера ЛТД, 2011. 558 с.
9. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія: навч. посіб. Київ: Вища шк., 2008. 327 с.
10. Коцюба З. Г. Рефлексія побутової свідомості в різномовному провербіальному просторі (від універсального до національного): монографія. Львів: ДП “Видавничий дім «Укрпол», 2010. 472 с.
11. Кушмар Л., Грачова І., Нікіфорова В. Експеримент в лінгвістиці. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. №1 (23). 2023. С. 60-68.
12. Лисиченко Л. Мовна картина світу та її рівні. *Зб. Харківського історико-культурного товариства. Нова серія*. Харків, 1998. Т. 6. С. 129–144.
13. Макарець Ю. С., Сліпчук О. М. Концепти рід, родина, сім'я в мовній картині світу українців. *Наукові записки Ніжинського державного*

- університету ім. Миколи Гоголя. Серія : Філологічні науки. 2013. Кн. 1. С. 75-78.*
14. Мала філологічна енциклопедія (МФЕ) / уклали: О.І. Скопненко, Т.В Цимбалюк. Київ: Довіра, 2007. 478 с.
  15. Маслова В. А. Введение в лингвокультурологию: учеб. пособие. Москва: Наследие, 1997. 208 с.
  16. Мороз Т. Теоретичні підходи до аналізу паремій в українському, російському та польському мовознавстві. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Випуск 1(45). 2021. С. 312- 320.*
  17. Пирогов В. Л. Структура і семантика паремійних одиниць японської, англійської, української та російської мов: типологічний та лінгвокультурологічний аспекти: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / Київський нац. лінгвістичний ун-т. Київ, 2003. 230 с.
  18. Савченко О. О. Етнокультурний компонент у семантиці назв елементів рельєфу (на матеріалі паремій української та англійської мов): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 / Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2020. 200 с.
  19. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
  20. Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку, Київ: ТОВ «Основа-Принт», 2009. 248 с.
  21. Словник української мови: в 11 т. / ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 1970 – 1980. URL: <http://sum.in.ua/>
  22. Українська мова. Енциклопедія (ЕУМ) / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголови), Зяблюк М.П. та ін. 3-є вид. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2007. 856 с.
  23. Українські прислів'я, приказки і таке інше. Уклав М. Номис / Упоряд. М. Пазяк. Київ: Либідь, 1993. 768 с.

24. Федорюк Л. Епідигмальні властивості концепту смерть: респондентна оцінка. *Науковий вісник ДДПУ імені І.Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. № 7, 2017. С.213-217.*
25. Швець Г. Д. Сучасна українська мова. Синтаксис: навчальний посібник для іноземних студентів. Київ: Фенікс, 2014. 181 с.
26. Шевченко М., Самусенко О. Пареміологічні одиниці у практиці навчання української мови як іноземної. Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2014, № 9. С. 136-142.
27. Яблонська Т. М. Актуальні проблеми досліджень сучасної сім'ї в Україні. *Український соціум. 2004. № 2 (4). С. 80-84.*
28. 爱德华·萨皮尔, 语言论, 陆卓元译[M]. 北京: 商务印书观, 1985, 151 页
29. 卜伶俐. 语言文化学视角下俄汉熟语中的思维定型对比研究[D]. 辽宁师范大学, 2022. 79 页
30. 陈建民, 语言文化社会新探[M]. 上海: 上海教育出版社, 1989, 263 页
31. 邓仁毅, 李敏. 谚语在外语教学中的应用研究[J]. 中国校外教育, 2020, (03): 53-54 页.
32. 郭彧注释, 周易(修订版)上册[M]. 北京: 华龄出版社, 2003. 441 页.
33. 胡俊朋. 含“家”成素俄语谚语的语言文化学分析[D]. 河南大学, 2021. 105 页
34. 胡乔木、姜椿芳、梅益, 《中国大百科全书》, 北京: 中国大百科全书出版社, 1999, 1779 页
35. 李树新. 中华多民族谚语的文化特性和文化价值研究[J]. 民族学刊, 2021, 12(02):41-51 页.
36. 李行健. 现代汉语规范词典[M].北京: 外语教育与研究出版, 2014, 1774 页
37. 刘颖. 中英谚语的文化差异及其翻译策略探讨[J]. 中国民族博览, 2023, (13): 192-194 页.
38. 卢小英. 语言文化学视角下汉、日语女性自然美谚语的对比探究[J]. 汉字文化, 2021, (24): 30-33 页.

39. 罗常培, 语言与文化[M]. 北京: 北京出版社, 2004, 252 页
40. 马贵友, 列国志·乌克兰 [M]. 北京: 社会科学文献出版社, 2003, 309 页.
41. 马国凡, 成语简论[M]. 沈阳: 商务印书馆, 2003, 1578 页
42. 念建宏. 俄汉语言文化中的“贫”“富”观念对比研究[D]. 导师: 刘佐艳. 吉林大学, 2022. 79 页
43. 盛平、史礼心、傅爱兰、孟建华等. 学生辞源[M]. 北京:青苹果数据中心, 1942, 5265 页.
44. 孙维张, 汉语熟语学[M]. 吉林: 吉林教育出版社, 1989. 395 页
45. 王健宜, 文化语言学[M], 高等教育出版社, 2013, 322 页
46. 王苗苗. 文化差异视角下汉语谚语的英译策略[N]. 中国艺术报, 2023-02-27 (006). 78-82 页
47. 温端政, 中国歇后语大全辞海版[M]. 上海辞书出版社 2004. 1293 页.
48. 徐楚涵, 杨芳. 中英俄送礼礼仪的语言文化分析——跨文化交际视角[J]. 海外英语, 2021, (22):102-103 页.
49. 游汝杰, 方言与中国文化[J], 复旦大学学报, 1985 第三期, 232-237 页
50. 赵田田, 语言文化学视角下得“家”观念[D]. 华东师范大学, 2016, 43 页
51. 张坤, 中华谚谣[M], 北京: 商务印书馆, 1982, 751 页
52. 朱介凡, 中国谚语论[M], 台北:正中书局, 1964, 651 页